

مقاومت خارجی یا مقاومت داخلی

همکاری با عربستان سعودی و ترکیه برای حمایت از جایگاه مناسب این نیروها در ساخت ملی این کشورها بسیار ضروری است. اگر این طرح موفق شود، یمن هم می‌تواند در این فرمول مورد بررسی قرار گیرد؛ چیزی که عربستان را به همکاری با ایران ترغیب خواهد کرد و در عین حال نیم‌نگاهی دوباره با همکاری ترکیه به سوریه و نیروهای شیعی و وضعیت کردها در این کشور خواهد داشت.

سناریوی سوم، ارزیابی پدینانه است که امکان بهره‌گیری از نیروهای مقاومت مقدور نیست و بهتر است یکی از دو راه انتخاب گردد: نخست منتظر بمانیم تا با توجه به شرایط و موقعیت منطقه و غزه اقدام جدید صورت گیرد و یا با کنار کشیدن از منطقه تنها با شرایط داخلی و ملی خود و مذاکره با غرب برای تمرکز بر بحران‌های ناشی از بازگشت سازوکار ماشه که در زمان دولت احمدی‌نژاد بر کشور

به عنوان پشتوانه و لجستیک محور مقاومت عمل می‌کند و حزب‌الله لبنان به عنوان خط مقدم جبهه علیه اسرائیل حفظ و تداوم خواهد داشت. اگر این بازسازی جدید مورد حمایت عربستان سعودی و حتی ترکیه قرار گیرد، نوعی بازدارندگی منطقه‌ای علیه اسرائیل صورت می‌گیرد تا زمینه آتش‌بس در غزه و نقش فعال‌تر کشورهای منطقه در موضوع فلسطین فراهم گردد.

سناریوی دوم تلاش برای تغییر کارکرد نیروهای جهادی به نیروهای سیاسی در داخل مرزهای ملی این نیروها. هدف از این سفر این بوده است که کشورهای عراق و لبنان را به پذیرش جایگاه مناسب این نیروهای در ساخت ملی ترغیب کند. این کار نه‌تنها نیروهای طرفدار ایران را به شکل جدید حفظ خواهد کرد، بلکه سازوکار مقاومت را در ساخت ملی کشورهای منطقه درونی خواهد کرد. در این سناریو

داود غریباق زندگی

استاد روابط بین‌الملل

سفر علی لاریجانی دبیر جدید شورای عالی امنیت ملی به منطقه (عربستان سعودی، عراق و لبنان) در اواخر شهریورماه و اوایل مهرماه سال جاری در بحدوجه تلاش غرب به‌ویژه اروپا برای فعال کردن سازوکار ماشه چه دستاوردی می‌تواند برای سیاست منطقه‌ای کشور در پی داشته باشد؟ سه سناریو می‌توان برای آن در نظر گرفت:

سناریوی نخست بررسی امکان بازسازی نیروهای جهادی طرفدار ایران در منطقه است. در این سناریوی جدید، عراق به جای سوریه

دنيس راس

دیلیمات بازتخته آمریکایی

عده کمی تصور می‌کردند که دو سال بعد از حمله حماس، جنگ در غزه همچنان ادامه داشته‌باشد. عده کمتری آن زمان می‌توانستند ضربات شدید به حزب‌الله لبنان، سقوط رژیم بشار اسد در سوریه و عقبگرد شدید برنامه هسته‌ای ایران را پیش‌بینی کنند. اسرائیل نه‌تنها توانست توازن قوا را در منطقه به هم بزند و آسیب‌هایی به ایران وارد کند، بلکه حمله ترامپ را نیز به فردو، نطنز و اصفهان تسهیل کرد. تحت این شرایط ایرانی‌ها اکنون می‌دانند که دیگر مصون از حمله نیستند. تا پیش از سال جاری رهبران ایران می‌اندیشیدند که از حمله مستقیم نظامی در امان هستند چرا که در واکنش می‌توانند منطقه را به تشنج بکشند و با این تهدید، در مقابل چندین رئیس‌جمهور متوالی آمریکا بازدارندگی ایجاد کردند. حالا با این رفتن این اطمینان خاطر و با تضعیف شبکه نیابتی ایران و احتمال وقوع تغییرات معنی‌دار در لبنان و سوریه، منطقه می‌تواند به سمت مسیر تازه‌ای حرکت کند که دیگر تحت تأثیر جاه‌طلبی‌های ایران نباشد.

اما همانگونه که همواره در مورد خاورمیانه مطرح است، اصل کار این است که وعده پیشرفت را از طریق استراتژی‌هایی که توفیق‌های نظامی را به خروجی‌های پایدار سیاسی تبدیل کند، عملی کرد. دولت کنونی اسرائیل در فقدان یک برنامه برای پایان دادن به جنگ در غزه، هرگز چنین استراتژی‌ای را تدوین نکرده‌است؛ هرچند داشتن چنین استراتژی‌ای می‌توانست کمک کند منطقه به شکلی تغییر کند که اسرائیل به طور کامل در منطقه ادغام شود. روز ۶ اکتبر ۲۰۲۳ چنین دورنمایی از ادغام کامل، فوری به نظر می‌رسید، اما حالا بسیار دور از دسترس است. آیا طرح صلح ترامپ می‌تواند این مسیر را تغییر دهد؟ برخی می‌گویند که رهبران عربی به دلیل استمرار کارزار اسرائیل در غزه و عملیات‌های دیگر در منطقه، تمایل‌شان را برای عادی‌سازی روابط با اسرائیل از دست داده‌اند. این درست است که جوامع و افکار عمومی کشورهای عربی نسبت به اسرائیل خشمگین‌تر از گذشته هستند و به همین دلیل برای دولت‌های این کشورها هزینه تعامل با اسرائیل افزایش پیدا کرده‌است. اما در عین حال خیلی زود است که در مورد جایگاه بلندمدت اسرائیل در منطقه به نتیجه قطعی رسید؛ به‌خصوص که این مسئله بسیار به آنچه در غزه رخ می‌دهد، وابستگی دارد.

فرض کنید اگر نقشه ترامپ اجرایی شود، آنگاه نیاز به هماهنگی میان اسرائیل و دولت‌های عربی وجود خواهد داشت که در حکومت انتقالی غزه نقش بازی می‌کنند. این مسئله باعث می‌شود که کشورهایی مانند عربستان سعودی منافع زیادی در همکاری با اسرائیل داشته‌باشند و علاوه بر این نخستین گام در مسیر ایجاد یک فرآیند گفت‌وگوی سیاسی جدید بین اسرائیلی‌ها و فلسطینی‌ها خواهد بود. علاوه بر این سال آینده انتخابات در اسرائیل برگزار می‌شود و احتمال روی کار آمدن یک دولت جدید در اسرائیل یا تغییر در دولت فعلی وجود دارد. دولت جدید ممکن است به شیوه‌ای رفتار کند که تصویر اسرائیل را در منطقه و عرصه بین‌المللی بازسازی کند. این مسئله و عوامل دیگر ممکن است کمک کند که فرآیند ادغام پیش از ۷ اکتبر مجدداً از سر گرفته‌شود، هر چند این بار ممکن است فشار برای این ادغام به جای حرکت در مسیر عادی‌سازی سیاسی از طریق پروژه‌های اقتصادی مانند کریدور اقتصادی هند-خاورمیانه-اروپا (IMEC) عملی شود.

شهاب شهسواری

خبرنگار گروه بین‌الملل

دو سال پس از ۷ اکتبر ۲۰۲۳، شرایط منطقه خاورمیانه و غرب آسیا تغییرات چشمگیری نسبت به گذشته کرده‌است. بسیاری از گروه‌هایی که به عنوان متحدان مسلح ایران در منطقه ابزار اعمال نفوذ و ایجاد توازن قوا بودند، حالا تا حد زیادی تضعیف شده‌اند یا گرفتار مسائل داخلی کشورهای خود هستند. حزب‌الله لبنان از یک سو با آسیب‌های شدیدی که بین اکتبر ۲۰۲۳ تا نوامبر ۲۰۲۴ از جنگ با اسرائیل به خود دید و بسیاری از فرماندهان و رهبران خود را در جنگ از دست داد، حالا باید با برنامه آمریکا برای خلع سلاح مقابله کند. با سقوط حکومت بشار اسد در آذرماه سال گذشته، تهران نه‌تنها تنها متحد دولتی عرب خود را در منطقه از دست داد، بلکه یک پایگاه مهم برای حضور نیروهای شبه‌نظامی متحد و همچنین مسیر زمینی دسترسی به لبنان را نیز به نیروهایی واگذار کرد که به صورت بنیادین با سیاست‌های ایران مشکل دارند. در عراق، گروه‌های مقاومت به شدت درگیر سیاست داخلی شده‌اند و برای انتخابات ماه آینده آماده می‌شوند. در طول جنگ ۱۲ روزه و حملات جسته و گریخته اسرائیل در دو سال گذشته به خاک و منافع ایران در منطقه، گروه‌های مسلح عراقی تلاش کردند خود را از مخمصه بیرون نگه دارند و وارد نبرد مستقیم با اسرائیل یا نیروهای آمریکایی مستقر در خاک عراق نشوند. تنها نیروی متحد ایران که در طول گذشته همچنان فعالانه با اسرائیل می‌جنگد، انصارالله یمن است.

این تغییرات و تحولات در منطقه باعث شده‌است تا بسیاری از تحلیل‌گران غربی ادعا کنند ایران در «ضعیف‌ترین وضعیت خود در چندین دهه گذشته» در منطقه قرار گرفته‌است. به هم خوردن توازن قوا به سود اسرائیل در منطقه و بازتر شدن دست آمریکا برای اعمال فشار بر ایران به دلیل تضعیف متحدان منطقه‌ای، باعث شده‌است تا تهران به فکر بازسازی

بازگشت به منطقه

سفرهای اخیر علی لاریجانی چرا و با چه هدفی انجام شد؟

قاسم محبعلی مدیرکل پیشی-ن خاورمیانه وزارت خارجه در گفت‌وگو با «هم‌میهن»:

برنامه‌های آینده آمریکا علیه ایران هنوز مشخص نیست

هیچ اقدامی علیه اسرائیل و پایگاه‌های آمریکایی صورت نگرفت و عملاً این اتفاق افتاد. این موضوع نشان می‌دهد که شرایط درون عراق نسبت به سال‌های قبل کاملاً تغییر کرده‌است. سطح رفت و آمدها نشان می‌دهد که شرایط روابط ایران با بغداد و گروه‌های عراقی هم تحول پیدا کرده‌است. در این مدت عراق تلاش کرده‌است که رابطه خود را با عربستان سعودی، مصر و اردن و کشورهای جنوب خلیج فارس توسعه بیشتری دهد. عراق تلاش دارد که به جهان عرب بازگردد و از زیر سایه ایران خارج شود.

واقعیت این است که وضعیت روابط ایران با کشورهای منطقه و تفاوت‌هایی که نسبت به سال‌های گذشته ایجاد شده‌است، کاملاً روشن و واضح است و نیازی نیست که چندان کند و کاو بکنیم و جزئیات را تشریح کنیم. در مورد کشورهای حاشیه خلیج فارس هم وضعیت روشن است. سطح رفت و آمدها و روابط دوجانبه در دو سال اخیر به شکل چشمگیری کاهش پیدا کرده‌است. اما راه‌ها نشان می‌دهد که مناسبات تجاری هم نسبت به گذشته کاهش پیدا کرده‌است. در جنگ ۱۲ روزه هم ما شاهد مواضع کشورهای بودیم. اگر مقایسه‌ای میان موضع‌گیری حمله اسرائیل به قطر و تجاوز آمریکا و اسرائیل به ایران انجام دهیم، به روشنی متوجه تفاوت سطح موضع‌گیری‌ها و محکومیت‌ها می‌شویم. در همین اجلاس اخیر سران کشورهای عربی و

و مشکلاتش را با عربستان سعودی برطرف کند و نگرانی‌هایی را که در مورد عراق و لبنان وجود دارد مرتفع کند. اما اینکه این سفرها تا چه اندازه در رسیدن به این اهداف به ما کمک کرده‌باشد، بحث دیگری است. به نظر نمی‌رسد که سیاست همسایگان در قبال ایرانی و یا آنچه در لبنان در جریان است، بر اثر سفرها و تلاش‌های دبیر شورای عالی امنیت ملی تغییر اساسی کرده‌باشد. فکر نمی‌کنم این سفرها تأثیری عملی بر مناسبات ما با کشورهای منطقه بر جا گذاشته‌باشد.

وضعیت منطقه نسبت به پیش از ۷ اکتبر و حمله حماس و آغاز جنگ غزه، تغییر اساسی کرده‌است و شرایط برای جمهوری اسلامی ایران دچار تحول بنیادین شده‌است. در لبنان، عراق و سوریه، اتفاق‌های زیادی در طول دو سال گذشته رخ داده و سیاست‌های کشورهای منطقه هم متحول شده‌است. موقعیت کنونی ایران در منطقه به هیچ وجه با موقعیت ایران پیش از ۷ اکتبر قابل قیاس نیست.

توضیح می‌دهید که دقیقاً چه تحولاتی در کشورهای همسایه به ویژه عراق رخ داده‌است؟

دولت بغداد به صراحت اعلام کرده‌است که اجازه نمی‌دهد عراق به کانون درگیری در منطقه و جبهه‌ای برای نبرد میان ایران با اسرائیل و آمریکا تبدیل شود. در شرایطی که پس از ۷ اکتبر در منطقه ایجاد شد، بغداد به تهران فشار آورد که از خاک عراق

دو سال از ۷ اکتبر ۲۰۲۳ و زمانی که حماس اقدام گسترده نظامی علیه اسرائیل انجام داد می‌گذرد. در طول این مدت تحولات گسترده‌ای از نظر توازن قوا در منطقه رخ داده‌است. خردادماه امسال با اقدام نظامی مستقیم اسرائیل علیه ایران و مشارکت مستقیم آمریکا در این اقدام نظامی که توازن قوا در منطقه بیش از پیش دستخوش تغییر شد، حالا سه ماه پس از پایان جنگ ۱۲ روزه، به نظر می‌رسد که ایران در چارچوب تلاش‌های منطقه‌ای خود سعی می‌کند تا بخشی از سرمایه‌های آسیب‌دیده‌اش در محور مقاومت را احیا کند تا بار دیگر توازن قوا را به نفع خود تغییر دهد. قاسم محبعلی، مدیرکل پیشین خاورمیانه در وزارت امور خارجه، معتقد است که سفرهای خارجی اخیر مقام‌های ارشد جمهوری اسلامی ایران هنوز نتوانسته‌است تغییر در مواضع کشورهای منطقه در برابر ایران ایجاد کند. به اعتقاد محبعلی، شرایط منطقه در حال حاضر چندان به نفع ایران نیست. در ادامه متن کامل گفت‌وگوی «هم‌میهن» را با قاسم محبعلی، مدیرکل پیشین خاورمیانه وزارت امور خارجه، مطالعه می‌کنید.

در طول هفته‌های اخیر علی لاریجانی، دبیر شورای عالی امنیت ملی، چندین سفر به کشورهای منطقه از جمله دو سفر به لبنان، سفری به عراق و عربستان سعودی داشتند. به اعتقاد شما در حالی که کشور در طول این مدت به شدت مشغول دیپلماسی برای جلوگیری از بازگشت تحریم‌های شورای امنیت و اسنپ‌یک بود، دلیل این سفرها چیست؟

تردیدی وجود ندارد که جمهوری اسلامی ایران ترجیح می‌دهد روابط خود را با همسایگان توسعه دهد